

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО АНАЛІЗУ МІКРОБІОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ

© О. Якубчак, О. Лана, Л. Кондрасій, 2017

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна

Високий рівень захисту здоров'я населення є однією з основних завдань харчового законодавства згідно Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року, що встановлює загальні принципи та вимоги харчового законодавства, визначає створення Європейського органу з безпечності харчових продуктів та встановлює процедури у сфері їх безпечності [5]. Закон України „Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” гармонізовано відповідно до „гігієнічного пакету” регламентів ЄС [1–3, 6–8].

Безпеку харчових продуктів, головним чином, забезпечують за допомогою превентивного підходу, такого як реалізація належної гігієнічної практики та застосування процедур, що ґрунтуються на принципах системи аналізу ризиків та критичних контрольних точок (НАССР).

Проведення аналізу біологічних ризиків є запорукою забезпечення високого рівня захисту здоров'я населення, а це нині є основною метою національного та європейського харчових законодавств.

Компонентами аналізу ризику є: ідентифікація небезпеки, визначення ризику, управління ризиком та інформування про ризик.

Під ідентифікацією небезпеки розуміють ідентифікацію збудників хвороб, які здатні викликати небажані наслідки під час імпорту товару.

Потенційні небезпеки повинні відповідати виду імпортованих тварин (або продуктів тваринного походження, отриманих з них), про що є підозра в країні-експортері. Тому по кожному виду потенційних небезпек потрібно визначити, чи існують вони в країні-імпортері, чи йде мова про хворобу обов'язкової декларації, і чи ведеться боротьба з нею або її ліквідація, а потім упевнитися, що вимоги, які пред'являються до імпорту, не є для торгівлі більш суворими, ніж ті, що діють всередині країни-імпортера.

Ідентифікація небезпеки є одним з етапів класифікації, за якого біологічні збудники розподіляються дихотомічно, залежно від можливості або неможливості небезпеки. Якщо під час ідентифікації небезпеки не буде виявлено жодної потенційної небезпеки через запланований імпорт, визначення ризику можна закінчити на цій стадії.

Оцінка ветеринарних служб, програм контролю і ліквідації, систем зонування дає важливі елементи для визначення можливої присутності небезпеки у тваринній популяції країни-експортера.

Країна також може дозволити імпорт, використовуючи виключно відповідні санітарні норми, рекомендовані Наземним кодексом; у такому випадку визначення ризику немає необхідності [4].

Визначення (оцінка) ризику – це етап аналізу, на якому здійснюється спроба описати ризик, що пов'язаний з небезпекою. Визначення ризику може бути якісним, напівкількісним і кількісним. За багатьма хворобами, у тому числі і тими, що включені до Наземного кодексу, який базується на міжнародно-обґрунтованих і визнаних нормах, є загальна угода про характер потенційних ризиків. У цьому випадку проведення якісної оцінки ризику буде, швидше за все, достатньо. Якісні методики не потребують використання математичних моделей, тому їх легше застосовувати при прийнятті поточних рішень. Жоден з методів визначення ризику під час імпорту не є універсальним і залежить від конкретних обставин [9].

Управління ризиком полягає у плануванні та виконанні заходів, що дозволяють досягти достатнього рівня захисту, встановленого членом МЄБ, гарантуючи, що вплив їх на торгівлю буде мінімальним. Метою є досягнення рівноваги між прагненням країни-імпортера знизити ймовірність або частоту занесення хвороб та їх наслідків, і бажанням імпортувати товари, виконуючи прийняті на себе міжнародні торговельні зобов'язання.

У зводі міжнародних норм МЄБ міститься набір санітарних заходів для управління ризиком. Застосування санітарних заходів має узгоджуватися із зазначеними нормами.

Під час імпорту товарів мета управління ризиком полягає у зменшенні відповідних ризиків до належного рівня захисту здоров'я тварин та пов'язаного з цим здоров'ям людей, який встановлений в Україні.

Під час розгляду альтернативних варіантів зменшення ризику занесення збудників хвороб тварин від імпортованих товарів, обрані ветеринарно-санітарні заходи не повинні обмежувати торгівлю більше, ніж це необхідно для досягнення належного рівня захисту здоров'я тварин та пов'язаного з цим здоров'ям людей, враховуючи технічну та економічну доцільність запропонованих альтернативних заходів.

Оцінка економічної доцільності ветеринарно-санітарних заходів включає оцінку потенційної шкоди у формі: втрат для виробництва та продажу тварин або продуктів тваринного походження в разі занесення, укорінення або поширення збудників хвороб тварин; витрат на локалізацію, контролю або ліквідації цих хвороб тварин та відносної оцінки рентабельності альтернативних варіантів заходів, спрямованих на зменшення ризику.

Управління ризиком здійснює Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Інформування про ризик – це операція, під час якої інформація та думки, що стосуються небезпек і ризиків записуються в різних секторах – залучених чи зацікавлених – впродовж усього процесу аналізу ризику, а результати визначення ризику і комплекс запланованих заходів з управління ризиком передаються владним органам та іншим зацікавленим сторонам імпорту і експорту країн.

Інформування про ризик – процес різноплановий і безперервний, який, в ідеалі, має розпочатися відразу ж, як тільки приступають до аналізу ризику, і тривати протягом усього часу його проведення.

Стратегія інформування про ризик повинна визначатися перед тим, як приступають до аналізу ризику.

Інформування про ризик має виражатися у вигляді відкритого, взаємного, безперервного обміну інформацією, який може тривати і після прийняття рішень про імпорт.

Інформування про ризик, в першу чергу, адресоване владі країни-експортера, а також іншим залученим сторонам: зацікавленим фахівцям – як у країні, так і за кордоном, сільськогосподарським виробникам і споживчим організаціям.

Гіпотетичні положення і невпевненості, наявні в моделі і початкових параметрах, а також результати визначення ризику, повинні обов'язково включатися в інформаційні документи.

Отримання експертних думок – важлива складова інформування про ризик, оскільки дає можливість озброєння критичними науково-обґрунтованими точками зору, і упевненості, що наукові дані, інформація, методи і гіпотези є найкращими.

1. Директива Ради 2002/99/ЄС від 16 грудня 2002 (OJ L18, p.11, 23.01.2003), що встановлює ветеринарні правила для регулювання виробництва, переробки, розповсюдження та пропонування до людського споживання продуктів тваринного походження. 2. Директива Ради 2004/41/ЄС (OJ L195, p12, 02/06/2004) Європейського Парламенту та Ради від 21 квітня 2004, що анулює певні Директиви стосовно харчової гігієни та санітарних умов для виробництва та виведення на ринок певних продуктів тваринного походження, передбачених для людського споживання та вносить зміни до Директив Ради 89/662/ЄЕС та 92/118/ЄЕС та Рішення Ради 95/408/ЄС (OJ L157, 30/04/2004). 3. Закон України „Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 19, ст. 98. Із змінами, внесеними згідно із Законами № 867-VIII від 08.12.2015, ВВР, 2016, № 4, ст.40). 4. Кодекс здоров'я наземних тварин МЕБ. – 2012. – Т. 1. 5. Регламент (ЄС) № 178/2002 Європейського парламенту та Ради від 28 січня 2002 року про встановлення загальних принципів і вимог законодавства про харчові продукти, створення Європейського Агентства з питань безпечності харчових продуктів і встановлення процедур у питаннях, пов'язаних із безпечністю харчових продуктів (Загальний харчовий закон (GFL). 6. Регламент (ЄС) № 852/2004 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року про гігієну харчових продуктів. 7. Регламент (ЄС) № 853/2004 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року про встановлення спеціальних гігієнічних правил для харчових продуктів тваринного походження. 8. Регламент (ЄС) 854/2004 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 року про встановлення особливих правил для організації офіційного контролю за продуктами тваринного походження, призначених для споживання людиною. 9. Blackburn Clive de W., McClure Peter J. Foodborne pathogens. Hazards, risk analysis and control / Clive de W. Blackburn, Peter J. McClure // Cambridge CB1 6AH, England, 2002, Woodhead Publishing Ltd CRC Press LLC/ – P. 527.